

ПРОУЧВАНИЯ

КНИГАТА И ДЕЦАТА

К. ф. н. Константина НЕДКОВА

Независимо от сондажния характер, социологическото проучване "Книгата и децата" предоставя богата емпирична информация, която би била полезна за институции, организации и личности свързани с отношението на децата и юношите към книгата. Ориентира в значими проблеми, които изискват своето решаване от държавата, семейството, специализираните институции (детски градини, училища, образователна система, творчески обединения на писатели, преводачи, художници), библиотеки, издателства, система за книгоразпространение, средства за масова комуникация, цялото общество. Изследването бе осъществено от българската секция към Международния съвет по детската книга IBBY, с финансовото съдействие на Фондация "Отворено общество".

Проучено е мнението на 200 ученика от столични училища и читатели на Детско-юношеския отдел на Столичната библиотека, 102 родители, 63 библиотекари и учители, 56 творци, издатели, разпространители, журналисти и специалисти в областта на детската книга — общо 421 души.

Социологическата информация очертава динамиката на читателските вкусове и навици на децата и юношите през последните години, която се дължи до голяма сте-

пен на дълбоки социални промени у нас и в света.

Новите явления в социокултурната панорама на страната, включително в книгоиздателското дело, рекламата и разпространението на книжовната продукция за деца и юноши са в обектива както на обхванатата чрез изследването детско-юношеска аудитория, така и на тези, които създават, популяризират и разпространяват детските книги (автори, преводачи, художници, издатели, разпространители, журналисти), които чрез пряко общуване с децата влияят върху техния литературен вкус, интереси, читателска култура (родители, учители, литературни критици, преподаватели във ВУЗ).

Едно от доказателствата за успешна издателска дейност е влиянието на качеството на книжното тяло върху читателя.

Изследването установи, че в скалата от информационни източници за учениците-респонденти на първо място са родителите, на второ — името на автора, познато от предишни четени книги, следват: приятелите, интригуващото заглавие, учители, съученици, филм по книга, братя (сестри). С най-слаби позиции се оказват длъжностните лица от специализираните за книгата институции — библиотекари (3,50 на сто) и книжари (1,00 на сто), а също и един много важен елемент на книгата — илюстрациите (отбелязани са само от 3,50 на сто от анкетираните ученици). Средствата за масова комуникация се посочват от 7 на сто сред учениците респонденти. Този резултат се потвърждава и от отговорите на друг

* Екипът осъществил изследването:
к.ф.н. Константина Недкова
к.и.н. Елена Миланова
Дима Господинова
Емилия Макариева

въпрос — какво ще накара детето да купи книга от улична сергия. На първо място е името на автора (44,50 на сто), на второ — интригуващото заглавие (36,50 на сто). Оказва се, че привлекателната корица, доброто оформление прави впечатление на малка част от отзовалите се на анкетата деца и юноши от I до VIII клас — 8,50 на сто, а хубавите илюстрации са обърнали внимание само на 4,50 на сто. Също толкова са посочили достъпната цена. Струва си издателите, а и хората, които най-пряко и продължително общуват с децата, да се замислят защо един толкова силно въздействащ в детската възраст фактор като илюстрацията, рисунката, корицата, формата — всичко, което носи естетиката на една детска книга, минава незабелязано през погледа на много от децата.

И още един важен за издателите резултат от социологическото проучване. Отговорите на въпроса каква книга биха купили децата от сергия книги разкриват читателските им пристрастия. Те са разнородни, породени от духа на новото време. В тази скала от предпочитана тематика, жанрове и тип издания първо място заемат любимата на много поколения подрастващи приключенска тематика (41,50 на сто), на второ място се посочват енциклопедичното издание (25,50 на сто), след криминалната литература (22 на сто) се нареждат книги-игри (18,50 на сто), следват книгите за животни (16,50 на сто), фантастиката (16 на сто), приказки (15 на сто), историческа литература (14 на сто), книги в областта на географията (13,50 на сто), учебници за изучаване на чужди езици (11,50 на сто), книги от екрана (9,50 на сто), здравна тематика и спорт (8,50 на сто), речници (6,50 на сто) комикси (5 на сто).

Социологическото проучване, както и животът, показват, че институциите и личностите, които са най-близко до децата и юношите, не съумяват да вникнат и

опознаят по-дълбоко детската душа, спецификата на различните фази на детството и юношеството и са склонни най-често да изпадат в песимизъм спрямо качествата на съвременните деца; да ги обвиняват в липса на възвишени стремежи, в предпочитания само към “визията”, към по-лесната за възприемане информация чрез новите комуникационни средства и в пренебрегване на книгата. В най-обобщен вид това е позицията на участвалите в проучването творци (автори, преводачи, художници), издатели и разпространители и други специалисти в областта на детската книга, учители, библиотекари, част от анкетираните родители. Значително по-различна е картината, очертана от отговорите на учениците-респонденти, които обичат да четат книги, посещават библиотеки, споделят с най-близките си впечатления от прочетеното, намират сред своите любими писатели и литературни герои не само образци, и модели за поведение, но и желани приятели.

Прави впечатление, че твърде богат е диапазонът от отбелязани заглавия и автори — като четене, желани за препрочитане, предпочитани за подарък. И което е твърде съществено — децата много точно сочат заглавията и авторите, докато сред по-възрастните участници в проучването се срещат по-често неточности. А това е едно оптимистично доказателство за читателската култура на съвременните български деца и юноши. Специално внимание заслужават от страна на издателите идеите и пожеланията, отправени към тях от родители, учители, библиотекари, творци, журналисти, експерти в областта на детската книга. Ето някои от тях:

— Създателите на книги да помнят, че правят книги за най-важните читатели — децата.

— Да се уважават книгите (хубава хартия, добра подвързия, добри илюстрации).

— Да се съобразяват с интересите на децата и да не са старомодни.

По-голямо разбиране, вникване в детската психика.

— Да създават книги, близки до светосещането на децата; да познават по-отблизо техните желания, мечти, мисли, да търсят достъпен и прецизен художествен език в произведенията си.

— Повече внимание към съвременната проблематика, представяне на нови имена от световната детска литература.

— Има вакум в литературата за юноши, който те запълват често с неподходящи за възрастта им книги.

— Да се ръководят от художествените, научните, естетическите достойнства на книгите за подрастващите, а не само от комерчески интереси.

— Творците и издателите на детски книги да не принизяват вкуса и интересите на децата.

— Да се издава справочна и научно-популярна литература в областта на природознанието и техническите науки, историята и географията.

— Подходящи издания за всички възрасти.

— Повече и по-прецизно подбрани български заглавия (нови и преиздания), повече книги за средна училищна възраст.

— Професионализъм. По-задълбочено познаване на световната култура и литература за деца и юноши. По-взискателен подбор на автори и заглавия, повисоки критерии към съдържанието и качеството на езика и стила, превода и редактирането.

— По-разнообразно, естически издържано, по-реалистично художествено оформление, нестандартни формати и видове издания.

— Да се разработят специализирани програми за млади майки и бащи с цел стимулиране на четенето при децата от най-ранна възраст.

— Да се обмисли идеята за поредица (библиотека) за деца от предучилищна и начална училищна възраст, в която постепенно да се представят най-ценните български книги от класиката, най-ярките съвременни писатели. Целта е да се поддържа постоянно присъствието на тези книги на книжния пазар. Тази идея да се осъществи по-късно и за “вечните” книги на детството от чуждестранни писатели. Поредицата би трябвало да се осъществява от най-добрите държавни и частни издателски фирми и да бъде под контрола на Националния център на книгата, със сериозна финансова помощ, за да се намали цената на тези толкова ценни и важни за всяко дете книги.

— Издателствата — чрез дарения, да подпомагат читалищните и училищните библиотеки, в които почти не е представена най-новата ни детско-юношеска литература (поради финансови затруднения). Да установят по-близки и постоянни контакти с училища и детски градини за продажба и информация на детски книги (щандове с литература, книжарници, сергии, рекламни агенти в училищата, срещи, обсъждания, разговори с читателите-ученици и др.).

— Да се поеме в национален мащаб инициативата за създаване на детски читателски клубове от издатели, училища, библиотеки, Българската секция към Международния съвет по детската книга и други заинтересовани институции, организации и дейци с цел поощряване на детското четене.